

74 Наукові записки ТНПУ ім.В.Гнатюка. Літературознавство

Лемківський календар на 2015 рік: науково-популярне видання / наук. ред. М. Литвин. – Львів, 2014. – С.48-56.

17. Словник української мови.

18. Соломаха І. Г Духовний потенціал ВІРИ, НАДІЇ, ЛЮБОВІ. Збірник наукових праць “Гілея: науковий вісник”, 2014. - С. 229-233.

19. Ірина Тарасюк. Концепт надії в українській народнорелігійній духовності: на матеріалі паремій. Народознавчі зошити. № 6 (108), 2012. - С.1027 -1042.

20. Ярмусь Степан. Досвід віри українця. Вибрані твори. Друге видання / Степан Ярмусь. – К.: “Світ знань”, 2007. – 488 с.

Джерела

Ант . - Антологія лемківської пісні / [упор. М. Байко]. – Львів, 2005. – 496с.

ЛС - Лемківські пісні / [упор. М. Соболевський]. – К. : Музична Україна, 1961. – 319с.

УПЛ - Співаночки мої : Українські пісні з Лемківщини у записах Надії Ферко. – Тернопіль : Лілея, 2009. – 72с.

СЯ - Сьпіванки од Яворины : [зб. пісень]. – Горлиці, 2006. – 160с.

Українські пісні з Лемківщини / [заг. ред. С. Грици]. – К. : Музична Ук- раїна, 1972. – 403 с.

УДК 821.161.2'04-1.09

Галина Мартинюк,

*здобувач кафедри української літератури
Східноєвропейського національного університету імені Лесі
Українки*

Наративні принципи давньоукраїнських ляментів

У статті окреслено наративну стратегію давньоукраїнських ляментів, що передбачає наявність ряду композиційних блоків: назв-анотацій, епіграфів, передмов, ляментаций (плачів, тренів) і прикінцевих складових – епітафійонів, післямов до читачів, епілогів у формі епіграм. З'ясовано їх функціональне призначення. Наголошено, що в ляментах пошук

відповідей на болючі екзистенційні питання підкріплюється роздумами на світоглядно-філософські теми, прикладами з життя померлого, біблійної та античної історії, що яскравіше увиразнюють постать адресата та позицію автора. Звернуто увагу на спосіб художнього оформлення матеріалу у форматі монологів, діалогів (або їхньої імітації).

Ключові слова: лямент, наратив, наративна структура, жанр, монолог, епіграф, передмова, епілог, автор, адресат.

Halyna Martyniuk. Narrative principles of ancient Ukrainian laments. The article outlines the narrative strategy of the ancient Ukrainian laments, which presupposes the presence of a number of compositional blocks and their functional purpose.

In particular, this is the title in the form of an abstract, actualization of the text of the Holy Scriptures in epigraphs, activation of the reader's and listening perceptions in the preface, and rhetorical saturation of structural blocks in the form of laments, wailings and threnodies aimed at vulnerable recipients, who are capable of engaging in author's emotions. The final components of the laments – epitaphs, afterword for readers, and epilogues in the form of epigrams play an important role.

It is emphasized that in laments the search for answers to painful existential issues (life and death, eternity and transience, the posthumous destiny of a person, etc.) is supported by the reflections on ideological and philosophical topics in the traditional spirit of Christianity and by the examples of life of the deceased, biblical and ancient history, which highlight the figure of the addressee, his importance in church and public life, and the position of the author, his attitude towards the deceased, social and historical events, moral and ethical norms.

The attention is paid to the way of the artistic design of the material, which involves the presence of several coherent points of view on the same event in the format of monologues and dialogues (or their imitation).

Key words: lament, narrative, narrative structure, genre, monologue, epigraph, preface, epilogue, author, addressee.

Ляменти як зразки епічної поезії, що передбачала публічне виголошення (декламування) на похороні особи-адресата, склалися за певними логічними правилами, притаманними мистецтву проповіді ще з античних часів. З

цього погляду гомілетика – наука складання проповіді (зокрема, казання на погребі) – була прекрасною школою для українських поетів, що практикували жанри, дотичні до проповіді, – панегірики, похвальні слова, ляменти тощо. Пізніше ці правила знайшли відображення в латиномовних курсах поезики та риторики, найдавніші з яких датуються 30-ми роками XVII ст., коли жанр ляменту, по суті, себе вичерпав. Тому нарративний аспект ранньобарокових віршованих ляментів вимагає особливої уваги в контексті поезики художнього жанру, що сполучає елементи епічні та ліричні.

Зважаючи на незначний досвід вивчення жанру ляменту (праці К. Богатирьової, В. Коваль, І. Мельничук, О. Ткаченко, Л. Шевченко-Савчинської, В. Шевчука та ін.), наразі питання про нарративний аспект творів цього жанру не було предметом наукових студій. Тому **метою нашого дослідження** є з'ясування всього комплексу питань, що стосуються нарративних принципів барокових ляментів.

У сучасному літературознавстві нарратив трактують як комунікативний аспект художнього твору, що передбачає традиційну схему «автор-твір-читач» [3, с. 89–91; 5, с. 4]. Питаннями нарративу в українському літературознавстві займалися О. Капленко, Л. Мацевко-Бекерська, Ю. Осадча, М. Ткачук, О. Ткачук, І. Папуша, В. Сірук. У дослідженні нарративних структур давніх текстів поки що зроблено лише перші кроки (дослідження П. Білоуса, К. Марчук, Н. Поплавської).

Жанр ляменту складають ліро-епічні твори, об'єднані схожою нарративною структурою та вмiлим компонуванням матеріалу, що сполучає емоційне трактування трагічної події (смерті людини-адресата) з екскурсами в минуле (біографічні факти, спогади про покійного, перелік його заслуг, алюзії до біблійної та античної історії) та роздумами про майбутнє. Структура цих текстів передбачає комунікативне спрямування на адресата («чительника»), що проявляється як у безпосередніх авторських зверненнях, так і в дидактичному спрямуванні творів.

Специфіка оповідної природи ляментів простежується вже в заголовках творів, що позначені інформативною насиченістю. Наприклад, «Лямент у світа убогих на жалосное преставленіє святобливого а в обої добродітелі багатого мужа в бозі велебного господина отця Леонтія Карповича, архімандрита общія обителі при церкві сошествія Святого Духа братства церковного Віленського православного гречеського» [7, с. 203] або «Вірші на жалосний погреб зацного рицера Петра Конашевича Сагайдачного, гетьмана війська його королівської милості запорозького, зложонії през інока Касіана Саковича, ректора школ київських, в братстві, мовленії од його спудейов на погребі того цного рицера в Києві, в неділю проводжую, року божого тисяча шестисот двадцять второго» [7, с. 220]. Як бачимо, в назві наголошується на формі написання твору («лямент», «трен», «вірші на жалосний погреб» тощо), вказується померла особа-адресат, його прижиттєвий статус, можлива вказівка на авторство, час створення або виголошення тексту. Усе це дає підстави вбачати у таких назвах своєрідні анотації, що складало специфіку барокового тексту незалежно від його жанру (подібні назви-анотації мають барокові драми, проповіді, літописи тощо).

Характерною структурною прикметою віршованих ляментів є наявність ряду композиційних блоків: передмови до читача, гербового вірша, основної частини (часто у формі віршованих декламацій, власне плачів або тренів), епітафіону чи надгробку, заключного звернення до читача та прикінцевого епілогу у формі епіграми. Кожна з цих частин – композиційно незалежний твір, що влітається в загальну канву тексту й творить його цілісність, завершеність. Таку блокову модель має більшість зразків цього жанру. Так, «Лямент по святобливо вмерлім Іоанну Василевичу» Давида Андрієвича включає «Лямент», «Трен нищих, спудейів школи братської Луцької», «Елегію», вірш-анаграму, «Епітафіон» та «Короніс» [4, с. 65–83]. Анонімний «Епіцедіон» на честь князя Михайла Вишневецького складається з передмови «До читача», дедикації Гальщі

Зеновичівні, основної частини викладу, яка завершується зверненням «До ласкавого читача», і прикінцевого «Замкнення тих віршів» у формі епіграми [8, с. 169–196]. Подібну структуру має й інший твір – «Вірші на жалосний погреб зацного рицаря Петра Конашевича-Сагайдачного» Касіяна Саковича. Тут є епіграматичний вірш на герб війська запорозького, передмова до читачів, основна частина у формі двадцяти віршованих декламацій спудеїв і заключна частина – «Епілог смертю ураженого до живих» [7, с. 220–239]. Майже кожен твір моделювався у такий спосіб, аби перші розділи впливали на почуття читачів, готували своєрідний емоційний ґрунт до засвоєння тих частин, що подані в іншій жанрово-семантичній площині, й де висвітлюються світоглядні, суспільні, історичні питання, біографічні факти тощо.

Функцію зачину в ляментах, як правило, виконують епіграфи, передмови до читачів або передмови-посвяти, мета яких полягала в підготовці читача до емоційного сприйняття основного тексту у формі ляментації. Так, «Лямент...» Давида Андрієвича відкривається біблійним епіграфом *«І дам вам пастиря по серці моему, і упасуть вас розумом та ученням (Єремія 3, 15)»* [4, с. 19]. Далі подано ще дві біблійні цитати зі старозавітних текстів у ролі епіграфів, якими автори наголошують на християнській місії священика: *«Хай плаче питун, аще кедр упав» (Захарія, глава 11 (2)); «І поставлю собі жерця вірного, що все яко в серці моїм і яко в душі моїй сотворить» (1 Царств. [Самуїлова], глава 2, (35))* [4, с. 21]. Епіграфом автори луцького «Ляменту...» також завершують свій твір, обравши для цього промовисту біблійну фразу: *«Серце премудрих у домі нарікання» (Еклезіаст, гл. 7)* [4, с. 61]. Таким чином, усіма старо- й новозавітними фрагментами-епіграфами упорядники збірника не лише емоційно готують читача до сприйняття основного тексту, а й підсумовують його зміст.

Співзвучним основній тональності «Віршів...» Касіяна Саковича є старозавітний епіграф, розміщений після гербового вірша: *«Не вісте ли, яко властелин велик паде въ*

сій день в Ізраїли» (Друга Книга Царств, гл. 3, ст. 38) [7, с. 221]. Цим «властином великим», як видно з подальшого тексту, автор бачить гетьмана козацького війська.

У передмовах до читачів автори ляментів, звертаючись до потенційних читачів (слухачів) своїх творів, прагнуть заручитися їх увагою і прихильністю. Так, анонімний автор «Епіцедіону» висловлює впевненість, що поети, які славлять *«подвиги великі вірних краєві синів, а не злісно лають»*, житимуть вовіки, бо *«необхідно правду дати нинішньому віку»*, адже *«брехня весь світ заливає»* [8, с. 169]. Це наголошення на правді, як стверджує В. Шевчук, *«має особливе значення, воно ніби готує читача до сприймання подальшого тексту»* [10, с. 170].

Мелетій Смотрицький у передмові до «Треносу» сподівається, що читачі уважно і пильно прочитають його книгу для *«свого душевного пожитку»*, він також хвилюється за віру батьків, спростовуючи наклепи на православних та зізнається, що прийшов *«рятувати народ руський од загибелі»* [9, с. 545]. Цей же автор у вступному вірші до «Ляменту» Леонтію Карповичу наголошує, що цей *«Жалосний трен, смутний ритм, нагробок плачливий»* він пише *«В тяжкий свій день, в день жалю, в день свій фрасовливий»* від імені *«церкві послушних»* [7, с. 203].

Вступний вірш до «Ляменту» Давида Андрієвича *«Дивись, як люблять його»* розробляє відомий євангельський мотив (Іоан, гл. 11). Тут також визначено жанр твору (*«сумний трен, слізний ритм»*), підкреслено загальний настрій авторів (*«Нас скорбота, туга і болість тажка здійсмає»*), для яких померлий – вірець для наслідування (*«Мені твої цноти в серці належить носити»*) [4, с. 65].

Інше функціональне призначення мають передмови до твору Касіяна Саковича «Вірші на жалосний погреб зацного рицаря Петра Конашевича-Сагайдачного». Перша з них – віршована епіграма на герб війська запорозького, в якій підкреслено готовність козаків *«отчизні служити, / За вольность її і свій живот положити»* [7, с. 220]. У великій за

обсягом передмові до читачів прославляються заслуги козацтва в обороні «золотої вольності», стверджується думка про єдність провідника (гетьмана) і його війська [7, с. 221]. Зміст обох передмов обумовлюється тим, що твір Касіяна Саковича, хоч і написаний на смерть гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного, проте має панегірично-історичний характер. З цього приводу автори 12-томної «Історії української літератури» цілком слушно зауважують: «Достатньо виразне в українській поезії розрізнення ляменту й панегірика, коли в першому випадку возвеличення усіх чеснот людини, спрямоване на «віддання належного», а в другому – при безсумнівних заслугах існує можливість продовження діяльності, на що покладаються цілком реальні надії та подаються конкретні поради щодо їх здійснення, тут ускладнено. Гетьман помирає, але залишається козацьке військо зі славою і з обов'язком боронити рідну землю, себто примножувати й берегти здобуту славу» [1, с. 229].

Отже, домінуюча роль епіграфів і передмов у художній структурі ляментів виявляється в намаганні авторів вплинути на читачів (слухачів), підготувати їх до сприйняття змісту твору та його ідейно-художнього задуму. Цим пояснюється своєрідність поетики передмов, їх конкретне словесне вираження, використання відповідних засобів впливу на адресата (мовних прийомів, стилістичних фігур).

Усі інші складові компоненти ляментів, що становлять їх основну частину, як правило, залежать від авторського задуму і помітно модифікуються в кожному тексті. В одному випадку автор вдається до різножанрових жалобних віршів, подаючи їх переважно в теперішньому часі. Показовим у цьому плані є колективний «Лямент по святобливо вмерлім Іоанну Василевичу», що містить різнопланові за стилем, поетикою та способом віршування твори: «Лямент» ієродиякона Давида Андрієвича, «Трен нищих, спудеїв школи братської Луцької» пенітарха Луцької братської школи Григорія Соминовича, «Елегію» Іоана

Карповича, вірш-анаграму «Іоан Вассилевич», твори «Епітафійон» та «Короніс». Таким чином, твір структурується у формі послідовного ряду поетичних текстів, що належать до різновидів оплакувальної поезії доби Бароко: лямент, трен, елегія, епітафійон.

В інших ляментах автори більшою мірою захоплюються біографічними та історичними екскурсами, намагаючись доповнити розповідь про померлого історично-побутовими деталями та різноманітним ілюстративним матеріалом – прикладами з життя отців церкви, визначних діячів стародавнього світу. Такий підхід бачимо, наприклад, у Касіяна Саковича та Петра Презвітера. Останній у своєму «Епіцедіоні», розповідаючи про кончину князя Михайла Вишневецького, подає невелику «ляментову» частину на початку твору, після чого переходить до розповіді про самого адресата. Автор підкреслює його заслуги перед громадою, наголошуючи на тому, що головна справа життя князя – оборона кордонів України від турків і татар. Основний виклад твору – це описи, що йдуть один за одним, битв Вишневецького з татарами [8, с.169–174]. Завдяки цьому «Епіцедіон» більшою мірою тяжіє до героїчного епосу.

Важливе місце в текстах ляментів займає постать автора, його позиція не лише у ставленні до померлого, а і в оцінці суспільних, історичних подій, морально-етичних норм, які він відверто пропагує у творі. Стежачи за його думкою, можна збагнути авторські релігійні вподобання, громадянську та суспільно-політичну позицію, морально-етичні принципи. Так, анонімний автор «Ляменту про пригоду міщан Острозьких», розповідаючи про нещасну подію, що трапилася в Острозі, намагається об'єктивно осмислити її. Він «поперемінно акцентує однаково відповідальність усіх учасників конфлікту і таким чином створює основу для ступенювання й градації двох тем – гордості й вини». У творі представлена передісторія поведінки обох сторін, що обумовлює «авторське

обґрунтування закономірності того, що сталося» [1, с. 238–239].

Автори ляментів – це реальні люди, наближені до померлих, котрі стали об'єктами оплакування не випадково. Як правило, вони вважають своїм обов'язком вшанувати покійного та надовго закарбувати пам'ять про нього в поетичній формі. Для досягнення цієї мети кожен автор використовує власну технологію організації матеріалу та творення образів. Авторські засоби реалізації цілей, як правило, індивідуальні. Оскільки барокову структуру будь-якого ляменту визначає «пріоритет емоційної риторики» [2], то «емоції переживання від втрати гіперболізуються з метою створення ідеалізованого образу» [6, с.198], незалежно від того, духовне чи світське становище займала померла особа. Це стає підставою для змалювання численних духовних і світських чеснот небіжчика з метою увиразнення тих рис, що можуть служити предметом наслідування.

Авторський підхід також проявляється у намаганні змістити акценти з реального на ірреальне. Такий художній прийом використано, наприклад, у творі Касіяна Саковича (вірш 16-го спудея), що містить імітований монолог померлого, звернутий до дружини зі словами втіхи: *«Перестань юж, малжонко моя, ляментувати / І сльоз тих більше надо мною вилувати, / Допусти тіло моє юж землі оддати, / В котрой буду суда божого чекати»* [7, с. 233]. У заключній частині – «Епілозі смертю ураженого до живих» гетьман так само звертається до своїх сучасників, переконуючи їх у невідворотності смерті: *«Слухайте ж, ви, живії, умерлого мови, / А умирати в кожний час будьте готові»* [7, с.238]. Такий авторський хід надає цим монологам особливої переконливості та дидактизму.

До імітованого монологу вдається також М. Смотрицький у великому за обсягом розділі «Голос отця до синів» із «Ляменту»: тут оповідь ведеться від імені померлого Леонтія Карповича, який сторонньо споглядає

плач своїх прихожан, адже він *«змінив землю на небо»* і смерть – на благо, не печаль [7, с. 212].

Найбільш вдало цей художній прийом зреалізовано в «Ляменті дому княжат Острозьких» Дем'яна Наливайка. У реальному часі подано монолог-плач удови покійного князя Олександра Острозького на початку твору та діалог молодшого брата Януша з померлим у його кінці. Решта тексту – це монологи-звернення небіжчика до дружини, товаришів, синів, слуг та всієї громади, що створюють враження безпосередньої розмови з близькими [9, с. 529].

Художній ефект такої авторської стратегії досягається завдяки імітації діалогу з характерними звертаннями, висловлюваннями, властивими усному спілкуванню. Так, звернення до покійного (*«Отче, отче наш»*), називання його мужем, любим отцем, слугою, кормителем («Лямент» Д. Андрієвича) засвідчує багату палітру переживань автора, котрий говорить від імені всіх, хто належить до церкви.

Щоби зміст ляменту справляв максимальний вплив на адресатів (слухачів або читачів), автори в основній частині не просто оплакували померлу особу, фіксуючи та інтерпретуючи окремі факти її біографії, події з суспільного, громадського, релігійного життя, а й шукали відповіді на найбільш екзистенційні питання (життя і смерті, вічності і тлінності, посмертної долі людини тощо) та пропонували їх тлумачення у традиційному християнському дусі. Показовим у цьому плані є вірш-анаграма із луцького «Ляменту»: тут померлий Іоан Василевич уподібнюється до господаря, який *«по труді, по потах і праці щоденній/ Чекає нагороду...»* і радіє їй, як в'язень, що позбувся кайданів [4, с. 57]. Бачимо, що оцінку сумної події тут подано у світлі євангельських візій про посмертну винагороду людині за її смирення і віддане служіння пастві.

Прикметно, що в ляментах переважає особливий спосіб художнього оформлення матеріалу. Він передбачає наявність кількох суголосних точок зору на одну й ту ж подію, які виявляються, як правило, у форматі монологів.

Основну роль при цьому виконували або особи, наближені до померлого (в «Ляменті» Давида Андрієвича, що є зразком громадського плачу, це міщани, братчики, учителі, учні школи; у «Віршах» Касіяна Саковича це спудеї Київської братської школи), або родичі померлого, що виступають суб'єктами оплакування у творі Дем'яна Наливайка.

Зрідка суб'єктами ляментациї виступають не живі люди, а персоніфіковані образи. Таким є, наприклад, образ Матері-Церкви у «Треносі...» Мелетія Смотрицького та образ Церкви як уособлення покинутої пастви, прихожан церкви, яким віддано служив Іоан Василевич («Лямент» Давида Андрієвича). Такий художній прийом допомагав авторам глибше й переконливіше передавати відповідні емоції.

Попри помітні відмінності в побудові творів, більшість віршованих ляментів містять структурний блок, що має назву «Епітафійон» або «Надгробок». Як відомо, епітафійони – це надгробні слова, умовні звернення до померлих над їх надгробками, тому емоційна складова в них не така потужна, як у ляментах, що писалися одразу по смерті особи-адресата. Це давало підстави авторам подивитися на подію ніби з часової перспективи, без зайвих емоцій та риторичних рефлексій. Так, в анонімному «Епітафійоні» з луцького «Ляменту...» подано конкретні біографічні факти померлого священика. Читач довідується, що ієрей Іоан прожив 50 років, з яких 29 перебував у чині священика (*«священнодійствував»*), сім останніх років був настоятелем братського храму (*«сім літ цьому місцю служував»*), після чого скінчив своє земне життя. У вірші названо точну дату і час доби кончини покійного (8 лютого 1628 р.). Межова ситуація між земним часом і вічним спонукає автора «Епітафійону» до роздумів про марність світу, тимчасовість перебування в ньому людини, посмертну долю людської душі, яка знаходить собі вічний притулок у *«горній вітчизні»: «Але душа його з земного мешкання,/З того пелегримства прикрого вигнання/ До горної вітчизни іде, іде спішно/ Там з творцем своїм буде жити утішно»* [4, с. 59]. В цьому випадку «Епітафійон» виконує функцію

«утішної частини», звернутої як до покійного, так і до живих, які теж сподіваються опинитися «в горнем... Сіоні» та зажити «вічних розкошей» [4, с. 59].

Подібним чином прославляються рицарські заслуги померлого князя Желіборського, його державні справи в «Надгробку» з «Ляменту» Петра Презвітера. Прикінцевий «Епітафій» – це панегіричне величання покійного та його роду, запевнення в тому, що слава Желіборського ніколи не загине, а збережеться у наступних поколіннях: *«Буде без переводу довіку стояти,/ Понад золото й перла незмінно тривати»* [9, с. 630].

Структурну частину під назвою «Епітафій» містить також «Лямент на смерть Леонтія Карповича» Мелетія Смотрицького. Його тональність та провідні ідеї співзвучні з попередніми зразками: запевнення в тому, що покійний *«З землі мертвих, з вигнання,/ По пелегримстві, з мешкання / Мізерного, в палаці/ Небесній, по праці,/ На розкоші одходить,/ В землю живих заводить/ Мислі наші»* [7, с. 218]; очікування небесного царства живими, які готові наслідувати шлях свого духовного вчителя: *«В добрих ділах чекати, / За ним в небо ступати», «І нам там же дорога / З його молитв готова»* [7, с. 219].

Важливою наративною складовою ляментів є післямови до читачів та епілоги у формі епіграм, що зустрічаються мало не в кожному з аналізованих текстів. Їх призначення полягає в тому, щоб показати наступність поколінь, продовження ними тих справ, що становили зміст життя померлого. До прикладу, анонімний «Епіцеціон» на честь князя Михайла Вишневецького завершується зверненням «До ласкавого читача», де оповідається про заслуги роду Вишневецьких для вітчизни. Серед них виділяється згадка про Дмитра-Байду, що показаний як *«великий князь, рицар всемогутній, муж достойний, доблесний, правдивий і мужній»*. На підтвердження цих слів наведено опис його змагань з турками й татарами [8, с. 193]. У «Замкненні тих віршів» ідеться про Михайлового сина, *«князя молодого»*, який перейняв батькову справу, тому поет

закликає його: *«Щоби син наслідував батьківську справу, / Україні послужив як державець правий»* [8, с. 194].

Майстерністю авторського художнього вирішення вирізняється кінцівка луцького «Ляменту». Це короткий вірш епіграматичного характеру під назвою «Короніс» («Вінок»), що талановито завершує твір. Цей епілог – вдалий авторський хід, у якому не лише підведено підсумки авторських роздумів, а й зафіксовано у формі мезовірша особу покійного: *«Іоан Василевіч, священик братства Луцького»* [4, с. 61].

Висновки. Отже, на підставі проведеного аналізу окреслюється нарративна стратегія давньоукраїнських ляментів, що передбачає наявність ряду композиційних блоків та їх функціональне призначення: наявність назви у формі анотації, актуалізацію тексту Святого Письма в епіграфах, активізацію читацького та слухацького сприйняття у передмовах, риторичну насиченість структурних блоків у формі ляментів, плачів, тренів, розрахованих на вразливих реципієнтів, здатних перейнятися авторськими емоціями, підсумовуючу роль прикінцевих складових ляментів – епітафій, післямов до читачів та епілогів у формі епіграм. У ляментах пошук відповідей на болючі екзистенційні питання (життя і смерті, вічності і тлінності, посмертної долі людини тощо) підкріплюється роздумами на світоглядно-філософські теми у традиційному християнському дусі, прикладами з життя померлого, біблійної та античної історії, що яскравіше увиразнюють постать адресата, його вагомість у церковному та суспільному житті, та позицію автора, його ставлення до померлого, суспільних, історичних подій, морально-етичних норм. Спосіб художнього оформлення матеріалу у творах цього жанру передбачає наявність кількох суголосних точок зору на одну й ту ж подію у форматі монологів, діалогів (або їхньої імітації).

Література

1. Історія української літератури: У 12 т. Т. 2: Давня література (друга половина XVI–XVIII ст.) / Наук. ред. В. Сулима, М. Сулима. К.: Наук. думка, 2014. 840 с.
2. Коваль В. М. Засоби емоційності в давній українській публіцистиці. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1408>.
3. Літературознавча енциклопедія: У 2-х т. /Авт.-уклад. Ю.І.Ковалів. Т. 1. К.: ВЦ «Академія», 2007. С. 588 (Енциклопедія ерудита).
4. Лямент по отцю Іоану Василевичу, написаний в Луцьку року 1628-го: фототипія, переклади, дослідження / упоряд. О. Бірюліна, перекл. В. Александрович, В. Шевчук. Луцьк: Зоря, 2008. 112 с.
5. Марчук К. А. Наративні структури «Повісті врем'яних літ». Автореф. дисерт.... канд. філол. наук: 10.01.01. – українська література / НАН України; Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка. К., 2015. 20 с.
6. Семенюк Л. Особливості художнього моделювання ідеалізованого образу священика в «Ляменті по отцю Іоану Василевичу». Роль особистості в Церкві. Матеріали міжнародної наук.-практ. конференції ВПБА УПЦ Київського патріархату (Луцьк, 19 травня 2016 р.). Луцьк, 2016. С. 191–199.
7. Українська література XVII ст. Синкретична писемність. Поезія. Драматургія. Белетристика / Упоряд., вступ. ст. і примітки В.І.Крекотня; Ред. О.В.Мишанич. К.: Наукова думка, 1987. 608 с. (Б-ка укр. літ. Дожовт. укр. літ.).
8. Українська поезія XVI століття / упоряд., вступ. ст. та приміт. В. Яременка. К., Радянський письменник, 1987. 287 с.
9. Слово многоцінне. Хрестоматія української літератури, створеної різними мовами в епоху Ренесансу (друга половина XV – XVI століття) та в епоху Бароко (кінець XVI – XVIII століття) / Упоряд.: В. Шевчук, В. Яременко: У 4 кн. К.: Аконт, 2006. Кн. 1.
10. Шевчук В. Муза Роксоланська. Українська література XVI–XVIII століть : у 2-х кн. Кн. 1.: Ренесанс. Раннє бароко. Київ, 2004. 400 с.